

Лекція 1 МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФІЛОСОФСЬКОГО АНАЛІЗУ НАУКОВОЇ СВІДОМОСТІ

План

1. Наука: сутність і зміст поняття.
2. Наука та філософія.
3. Філософія наукової свідомості: об'єкт і предмет дослідження.

1. Підходи до розуміння науки:

- форма суспільної свідомості;
- форма викладання та дослідження;
- сукупність знань певного роду і процесів їх отримання, тобто процесів пізнання;
- соціальний інститут, тобто певна організація процесу пізнання;
- форма комунікації (дискусії, конференції, монографії, підручники);
- особливі ідеали, стандарти, цінності;
- область культури

Напевно зазначені підходи не розкривають сутність науки.

Сутність – це внутрішній зміст предмета, явища, що має вияв у єдності всіх багатоманітних суперечливих форм його буття, втрата якого буде означати їх (предмета, явища) зникнення або перехід до іншої якості.

Чи буде правомірним відносити до науки знання повсякденні, життєві, засновані на здоровому глузді та буденній свідомості. Крім того, як бути з релігійним знанням, різного роду окультним знанням, демонологією?

Сутність феномена, що позначається поняттям «наука», складає одержання, адекватне відображення у свідомості, збереження і переробка знань особливого роду, а саме – законів і закономірностей, яким підпорядковуються у своєму становленні і розвитку предмети та явища оточуючого людину світу, природної та соціальної реальності.

Інші істотні характеристики науки:

- 1) об'єктивність;
- 2) наслідок діяльності людини;
- 3) частина культури;
- 4) перебуває у розвитку;
- 5) складно-організована та соціально-організуюча система, елементи якої:
 - а) об'єкти природної і соціальної реальності;
 - б) особливі групи людей, що займаються науковою діяльністю.

Наука – це частина культури людства, яка формується в результаті поліфункціональної діяльності особливих груп людей, спрямованої на пізнання, адекватне відображення у свідомості законів і закономірностей об'єктів природної і соціальної реальності, їх взаємозв'язку один із одним, збереження і переробку інформації про них з метою предметно-практичного і мисленнєвого освоєння світу, обумовленої постійно змінюваними матеріальними і духовними потребами людей.

2. Для розуміння характеру взаємозв'язку між наукою і філософією дуже важливо визначити об'єкт і предмет останньої.

Розповсюджені відповіді:

А) Філософія – наука про найбільш загальні закони розвитку природи, суспільства і мислення;

Б) Філософія – вчення про пізнавальну діяльність;

В) Виокремлення предмету філософії шляхом перерахування питань, що відносяться до філософії. Частіше за все в якості предмета філософії розуміють людину та її місце в світі;

Г) Філософія – керівництво до дій у нетрадиційних ситуаціях (В. Вернадський);

Сутність філософії складає *традиція рефлексії суспільної свідомості*, тих або інших її структурних елементів, тобто співвідношення внутрішнього досвіду, знань суб'єкта філософствування із його зовнішнім досвідом,

здобути на практиці. Виходячи зі сказаного, *філософія – невід’ємний елемент культури людства, який формується, стає традиційним внаслідок особливої діяльності людей із рефлексії суспільної свідомості, здійснюваної суб’єктами філософствування, шляхом експлікації, розгортання та перебудови структур, що визначають відношення людини до світу і світ у відношенні до людини у розмаїтті їх проявів, притаманних конкретному етапу історичного розвитку.*

Крім загальних ознак, таких як *об’єктивність, належність до результатів людських діяльності, розвитку*, наука і філософія мають також і відмінності:

1) *об’єкт науки* – реальні природно-історичні феномени, а *об’єкт філософії* – мисленнєві, теоретичні моделі, що являють світ у відношенні до людини або людину у відношенні до світу;

2) *предметом науки*, будь-якої з її галузей є закони і закономірності природно-історичних феноменів. *Предметом філософії* є детермінанти, що дозволяють оптимізувати процес розвитку світогляду, забезпечити відповідність мисленнєвих, теоретичних моделей, які відображають реальну дійсність останній, тобто самій цій дійсності, що розвивається, пошук яких здійснюється на підґрунті сформованих у певному суспільному організмові потреб у гармонії.

3) наукове мислення запрограмоване правилами наукового дослідження (правилами роботи в оперативних системах математики, поведінки з різного роду символами, моделями, кресленнями, картами та ін.). Філософське мислення підпорядковано правилам логіки і здорового глузду, тобто запрограмоване не так суворо, як наукове.

4) наукове мислення здійснюється на базі наукових понять, філософське – на базі філософських категорій, що гнучкіші, ніж наукові;

5) наукове мислення реалізує вже поставлені цілі, задачі або систему цінностей, філософське – пов’язане із цілепокладанням.

б) наукове мислення відволікається від будь-яких проявів, що характеризують відношення людини до світу. Філософське же мислення рефлексивно.

7) наукове пізнання – відтворюване. Філософська же рефлексія – специфічне явище у сфері духовного освоєння людиною світу, що не збігається з пізнанням;

8) філософія і наука подібні за своїм прагненням до достовірного, раціонального пояснення світу. Проте у філософії достовірність доповнюється елементами переконання;

9) Відкриті наукою закони дозволяють прогнозувати як буде розвиватися досліджуване явище. На підґрунті філософських принципів можна прогнозувати шляхи пізнання досліджуваного явища.

3. Слід розрізняти науки про науку (наприклад, наукознавство та філософію наукової свідомості:

А) Наукознавство – галузь досліджень, яка вивчає закономірності функціонування та розвитку науки, структуру та динаміку наукової діяльності, взаємодії науки з іншими соціальними інститутами і сферами матеріальної та духовної діяльності суспільства (А. Декандоль, В. Оствальд, С.Г. Струмлінін, Дж. Бернал та ін.).

Б) Філософія наукової свідомості – форма експлікації, розгортання та перебудови мисленневих моделей, що визначають відношення людини до світу, і світ у відношенні до людини, яка має прояв у взаємозв'язках соціальних суб'єктів з природою та один із одним на підґрунті добутих наукою знань про закони та закономірності розвитку оточуючих їх об'єктів об'єктивної реальності.

Її об'єкт – мисленневі моделі науки, тих або інших її структурних елементів, аспектів, а предмет – детермінанти оптимізації розвитку феномена науки, наукового знання, його практичної перевірки та використання для блага людства.